

Упровадження європейських стандартів та цифрових технологій у судово-експертну діяльність в Україні

Валерій Шепітько

доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України, заслужений професор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого МОН України; почесний професор Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України; професор кафедри криміналістики, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого МОН України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0719-2152>, e-mail: shepitko.valery@gmail.com

Розглянуто тенденції судово-експертної діяльності в Україні. Звернено увагу на застосування в експертній практиці інформаційно-аналітичного забезпечення, баз даних, електронних реєстрів, автоматизованих робочих місць експерта. Визначено особливості дослідження цифрової інформації під час розслідування воєнних злочинів.

Ключові слова: цифрові технології; цифрові докази; інформаційно-телекомунікаційна система; електронний реєстр; стандарти розслідування; судово експертиза; комп'ютерно-технічна експертиза.

Implementation of European Standards and Digital Technologies in Forensic Practice in Ukraine

Valery Shepitko

This paper examines the trends in forensic practice within Ukraine. It highlights the integration of information and analytical support, databases, electronic registers, and automated forensic workplaces into forensic practice. Specific focus is given to the digital information examination during war crime investigations.

Keywords: digital technologies; digital evidence; information and telecommunication system; electronic register; investigative standards; forensic examination; computer forensics.

Для розвитку судової експертизи в Україні характерне наближення до єдиного європейського простору, формування якого в галузі криміналістики та судової експертизи обумовлює необхідність застосування новітніх методів та технологій, а також упровадження міжнародних стандартів. Європейське співробітництво в галузі судової експертизи спрямовано на

впровадження європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини під час здійснення експертної діяльності. Важливий напрям співробітництва в галузі судової експертизи — уходження експертних організацій України до міжнародних (європейських) судово-експертних мереж (наприклад, до *European Network of Forensic Institutions — ENFSI* [1]).

У сучасних реаліях інформатизація та технологізація судово-експертної діяльності відбувається за допомогою впровадження інноваційних та цифрових технологій, звернення до інформаційно-аналітичного та програмного забезпечення, розроблення, упровадження та застосування різного роду єдиних реєстрів [2, с. 126—133] (наприклад, державного реєстру атестованих судових експертів [3], реєстру методик проведення судових експертиз [4], єдиного реєстру зброї України [5], єдиного реєстру спеціальних бланків нотаріальних документів [6], електронного реєстру апостилів [7], державного реєстру методик виконання вимірювань та реєстру організаційно-методичних нормативних документів з метрології [8], єдиного реєстру осіб, зниклих безвісті за особливих обставин [9], електронного реєстру геномної інформації людини [10] та ін.).

До інформаційних технологій, що відіграють найважливішу роль у забезпеченні судово-експертної діяльності, можна вважати належними: автоматизовані банки даних (АБД); автоматизовані інформаційно-пошукові системи (АІПС); автоматизовані робо-

чі місця (АРМ); програмно-апаратні комплекси (ПАК); програмно-технічні комплекси (САПР); системи підтримки прийняття рішення (СППР) або системи підтримки судової експертизи (СПСЕ) тощо [11, с. 47]. Зокрема, за результатами анкетування судових експертів було встановлено, що 53,5 % опитаних експертів користуються у своїй практиці автоматизованим робочим місцем експерта (АРМ судового експерта), 43,6 % не користуються, 2,9 % зазначили інший варіант відповіді [12, с. 12—22].

Останнім часом в Україні запроваджують інформаційно-телекомунікаційні системи: Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему (ЄСІТС) та Інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування («іКейс»). Сутність інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування визначено в ст. 106-1 КПК України [13] та у Положенні «Про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування “іКейс”» [14].

Застосування цифрової інформації у кримінальному провадженні заслуговує на окрему увагу. Така інформація може створюватися, передаватися, зберігатися тощо за допомогою не лише комп’ютерної техніки, а й іншої апаратури (диктофонів, цифрових фотоапаратів, відеокамер, смартфонів та ін.) [15, с. 49]. Цифровий доказ (*digital evidence*) — інформація в електронній (цифровій) формі, що має значення для досудового розслідування та судового розгляду й надається стороною провадження

(справи) для її оцінювання слідчим, прокурором або судом [16, с. 129].

Особливого значення цифрова інформація набуває під час розслідування воєнних злочинів і застосування технологій розвідки на підставі відкритих джерел (*Open Source Intelligence, OSINT*). Прикладом можуть слугувати й положення «Протоколу Берклі», які містять поради щодо фіксування цифрових доказів (цифрової інформації) [17].

Здійснення розслідування воєнних злочинів має ґрунтуватися на базових стандартах розслідування для документування міжнародних злочинів в Україні. Для розслідування злочинів, учинених під час російської агресії, створюють спільні (міжнародні) слідчі групи [18, с. 36—46]. Питання створення спільних слідчих груп пов'язано із необхідністю залучення до розслідування іноземних судових експертів.

Під час воєнного стану виникають потреби в проведенні специфічних судово-експертних досліджень — ідентифікації (ототожнення) тіл загиблих (експертиза ДНК); дослідження об'єктів, вилучених на розмінованих територіях, що зазнали артобстрілів і бомбардувань; розв'язання питань з обрахування матеріальної шкоди та збитків, пов'язаних із масштабними руйнуваннями інфраструктури та цивільних об'єктів [19, с. 6, 7]. У цей час важливими є судово-експертні дослідження цифрової інформації, проведення комп'ютерно-технічних (експертизи комп'ютерної техніки та програмних продуктів), телекомуні-

каційних, експертиз відео-, звукозапису тощо.

Перелік джерел посилання

1. European Network of Forensic Science Institutes. URL: <https://enfsi.eu> (дата звернення: 03.09.2024).
2. Шепітько В. Ю. Місце цифрових доказів та інституту доказування в доктрині криміналістики та судової експертизи. *Інформаційне забезпечення розслідування злочинів* : мат-ли IX Міжнар. кругл. столу (Одеса, 04.06.2021). Одеса, 2022. С. 126—133.
3. Реєстр атестованих судових експертів. URL: <https://rase.minjust.gov.ua> (дата звернення: 03.09.2024).
4. Порядок ведення Реєстру методик проведення судових експертиз : затв. наказом Мін'юсту України від 02.10.2008 р. № 1666/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08#Text> (дата звернення: 03.09.2024).
5. Єдиний реєстр зброї України. URL: <https://mvs.gov.ua/uk/ministry/projekti-mvs/informatizaciya-sistemi-mvs-ukrayini/jedinii-rejestr-zbroyi-ukrayini> (дата звернення: 03.09.2024).
6. Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів. URL: <https://rnb.nais.gov.ua> (дата звернення: 03.09.2024).
7. Електронний реєстр апостилів. URL: <https://apostille.minjust.gov.ua> (дата звернення: 03.09.2024).
8. Положення про державний реєстр методик виконання вимірювань та реєстр організаційно-методичних

- нормативних документів з метрології : затв. наказом Держспоживстандарту України від 11.01.2005 р. № 7 (утрат. чин.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007609-05#Text> (дата звернення: 03.09.2024).
9. Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісті за особливих обставин : затв. наказом МВС України від 22.08.2022 р. № 535 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text> (дата звернення: 03.09.2024).
10. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 р. № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20#Text> (дата звернення: 03.09.2024).
11. Білоус В. В., Шепітько В. Ю. Поняття інформаційних технологій у криміналістиці, їх види та значення / Криміналістика : підручник. У 2 т. / [В. Ю. Шепітько та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків, 2019. Т. 1, § 2, розд. 5. С. 41—47. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/16143> (дата звернення: 03.09.2024).
12. Шепітько В. Ю. Судова експертиза та судово-експертна діяльність: погляд крізь призму думок судових експертів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2023. Вип. 1(30). С. 12—22. DOI: 10.32353/khrife.1.2023.02 (дата звернення: 03.09.2024).
13. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651—VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.09.2024).
14. Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему досудового розслідування «іКейс» : затв. наказом Національного антикорупційного бюро України, Офісу Генпрокурора, Ради суддів України, Вищого антикорупційного суду від 15.12.2021 р. № 175/390/57/72. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0390886-21#Text> (дата звернення: 05.09.2024).
15. Семко М. О., Крахмальов О. В. Електронна інформація як докази. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2021. № 1. С. 48—51. DOI: 10.20998/2227-6890.2021.1.07 (дата звернення: 05.09.2024).
16. Шепітько В., Шепітько М. Кримінальне право, криміналістика та судові науки : енциклопедія. Харків, 2021. 508 с. URL: <https://library.nlu.edu.ua/novi-nadkhodzhennia/item/2822-kryminalne-pravo-kryminalistyka-ta-sudovi-nauky-entsyklopediia.html> (дата звернення: 05.09.2024).
17. Протокол Берклі з ведення розслідування з використанням відкритих цифрових даних. Нью-Йорк; Женева, 2020. URL: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/03/Berkeley-Protocol-Ukrainian.pdf> (дата звернення: 05.09.2024).
18. Chornous Yu. Topical questions of creation and activities of international

joint investigation teams. A *First Printed Criminalist*. 2017. № 14. Pp. 36—46. URL: https://crimcongress.com/wp-content/uploads/2017/12/criminalist_14_full.pdf (дата звернення: 05.09.2024).

19. Ключев О. Наука під час війни. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 1 (26). С. 5—9. DOI: 10.32353/khrife.1.2022.01 (дата звернення: 05.09.2024).